ЄВРОПА 21.06.2024 | Браян Мілаковскі

Це реальна економіка, дурнику!

Чому прямих іноземних інвестицій недостатньо для порятунку України

Інвестиції в промисловість України конче необхідні, щоб забезпечити її витривалість під час війни та стійкість відбудови. На нещодавній Конференції з питань відновлення України в Берліні міністерка економіки України Юлія Свириденко заявила, що Україні потрібні будуть $10-30 млрд щорічних інвестицій, щоб досягти зростання ВВП, необхідного для відновлення після руйнівного вторгнення Росії. Високоповажна аудиторія західних лідерів і банкірів розвитку, безумовно, зрозуміла, що вона мала на увазі прямі іноземні інвестиції (ПІІ), оскільки тема залучення зовнішніх інвесторів для допомоги економіці України була однією з ключових на конференції.

Хоча важливість ПІІ є беззаперечною, зосередившись тільки на них, можна звузити можливості економічної політики для внутрішніх підприємств та інвесторів. Розробка політики, що «сприяє ПІІ», зазвичай ідеологічно йде пліч-о-пліч з максимальною економічною відкритістю і водночас – уникненням політики Локалізація. Але вітчизняні підприємства України стикаються з масовими ринковими труднощами через війну й потребують активної державної політики, щоб відновити свої конкурентні позиції з аналогами з ЄС.

Навіть у жахливих воєнних умовах українські компанії, здається, інвестують в економіку активніше за іноземців

Навіть у жахливих воєнних умовах українські компанії, здається, інвестують в економіку активніше за іноземців. Міністерка Свириденко оголосила, що Україна отримала $4,3 млрд в рамках ПІІ за 2023 рік – це величезне зростання порівняно з прикрою цифрою у $250 млн за 2022 рік і вже потроху відчувається як повернення до довоєнного рівня в обсязі $7,95 млрд. Хоча дані про внутрішні інвестиції за 2023 рік недоступні, у 2022-му українські підприємства заявили про капітальні інвестиції в загальному обсязі $10,5 млрд, що

значно менше, ніж $20 млрд у 2021-му.

Недивно, що українські компанії, які десятиріччями вкладали кошти в наявні потужності й мають значно менше альтернатив, з більшою готовністю використовують кошти для внутрішніх інвестицій. Готовність до ризиків дивовижна: фабрики інвестують у виробництво в Харкові, який постійно обстрілюють, та в Нікополі – по той бік Дніпра від окупованої Росією АЕС.

Навіть серед інвесторів у рамках ПІІ найбільше у 2023 році в Україну вклали компанії, в яких вже є виробництво в Україні, наприклад, дерев'яні панелі «Кроноспан» чи пивоварня «Карлсберг». Найбільшим проєктом, який повністю фінансується ПІІ, виявився той самий, який хвалили на цій самій конференції торік у Лондоні: кластер фабрик будматеріалів, який у Львівській області зводить ірландська фірма «Кінґспан». Наступні історії успіху ПІІ, ймовірно, стосуватимуться сектору оборони, але поки що більшість цих коштів тільки обіцяють.

Безумовно, Україні варто думати про створення привабливих умов для майбутніх ПІІ й користуватися всякою нагодою залучати нових інвесторів вже протягом війни. Але зважаючи на пов'язані з цим величезні виклики, хіба не було б логічно віддавати пріоритет активізації капіталу українських компаній – тих самих, які забезпечують левову частку інвестицій у воєнний час?

Посилення уваги до внутрішніх інвесторів і підприємств є своєчасним і логічним саме зараз, коли Росія може легко відлякати іноземних інвесторів новими хвилями руйнувань

Український уряд заслуговує на повагу за свої зусилля, спрямовані на залучення більших обсягів ресурсів для українських компаній, у рамках політики під назвою «Зроблено в Україні». Програма субсидування кредитів «5-7-9» через державні банки (у назві йдеться про пільгові відсоткові ставки) добре фінансується під час війни, і Київ активно співпрацює з донорами та міжнародними фінансовими установами, щоб залучити більше фінансування до банківської системи. Україна нарешті сприяє розвитку індустріальних парків, подібних до парків ЄС, і пропонує додаткові стимули для інвесторів на суму понад $12 млн. Українським аграріям пропонують знижки на купівлю техніки українського виробництва.

Але всі ці чудові заходи мають стати тільки першим кроком. Наразі є величезний дефіцит фінансування великих капітальних проєктів, які необхідні, щоб відновити й модернізувати українську промисловість і забезпечити можливість відбудови країни. Наприклад, один український інвестор шукає фінансування в розмірі $180 млн, щоб вкласти $80 млн зі свого боку і створити в Україні перший завод листового скла з радянських часів. До війни Україна імпортувала більшість листового скла з Росії та Білорусі, а тепер потребує величезних обсягів для ремонту пошкоджених будинків. Металургійні гіганти на порядок вище – Метінвест та Інтерпайп (що належать українським олігархам Рінату Ахметову та Андрію Пінчуку відповідно) оголосили, що їм потрібно $3,6 млрд, щоб профінансувати зелене виробництво й уникнути недопуску на європейський ринок через механізм коригування вуглецевого сліду на кордоні. Загалом галузева асоціація металургів України порахувала, що для таких інвестицій в декарбонізацію невдовзі знадобиться $15 млрд.

Багато політиків і аналітиків вказують на Український банк розвитку як на саме ту інституцію, що мала б залучати великі суми, необхідні для таких амбітних проєктів. Києву треба співпрацювати з західними партнерами, щоб отримати початковий фонд і гарантії, необхідні для початку фінансування українських підприємств в такому масштабі.

Окрім доступу до фінансування, Києву варто дослідити політичні важелі, які допоможуть надати більше ресурсів українським підприємствам. Наприклад, за дослідженнями, українські виробники могли б самостійно забезпечувати 80 відсотків будматеріалів, потрібних для відбудови України (а це майже $40 млрд), але в міру зростання кількості тендерів зростає й частка імпортованих матеріалів. Українські виробники називають низький споживчий попит як одну з основних перешкод для свого відновлення, тому державні тендери є особливо важливими для їхнього виживання.

Окрім доступу до фінансування, Києву варто дослідити політичні важелі, які допоможуть надати більше ресурсів українським підприємствам

Найрадикальніший спосіб для України боротися з цією тенденцією – оголосити «виняток для національної безпеки» у своїх зобов'язаннях перед ЄС і Світовою організацією торгівлі, а також прийняти політику локалізації в державних тендерах, яка стосуватиметься всіх іноземних компаній. Але такий односторонній підхід може посилити напруженість у надзвичайно важливих відносинах України з ЄС. Київ може спробувати домовитися з ЄС про

тимчасову вимогу щодо «місцевого вмісту», яка буде застосовуватися під час війни та на початку періоду відновлення. Встановлення мінімальної частки (наприклад, 60-70 відсотків) «місцевого вмісту» в будівельних матеріалах та інших ключових товарах, які Україна вже добре виробляє, підвищить впевненість українських компаній щодо доступу на ринок і стимулюватиме більше внутрішніх інвестицій. Також це пришвидшило б відновлення податкової бази, яка й стане джерелом виплати Україною європейських кредитів.

Український сектор «критичних корисних копалин», що зароджується тільки зараз, водночас показує потребу в підвищенні фінансування та в цілеспрямованій індустріальній політиці. Представники ЄС на конференції з ентузіазмом хвалили величезні поклади цих «критичних» корисних копалин в Україні (за деякими оцінками в Україні видобувають 22 з 30 мінералів з переліку Брюсселя), підкреслюючи важливість цих матеріалів для «стратегічної автономії» блоку та навіть «європейської незалежності». Всі доповідачі зійшлися на думці, що максимальна кількість доданої вартості має реалізуватися в межах України, але як побудувати необхідні заводи для обробки, збагачення та виробництва? Чи буде ПІІ й іноземних інвесторів достатньо, чи будуть вони вмотивовані не просто організувати перевезення сировини за кордон?

Український банк розвитку міг би забезпечити, щоб українські компанії стали гравцями в цій новонародженій галузі та щоб створення доданої вартості було пріоритетним, а вимоги щодо місцевого вмісту будуть необхідні для того, щоб ПІІ, які надходять у цей сектор, залучали українських постачальників для глибшого просування ефекту в українську економіку.

Україна прагне приєднатися до спільного ринку ЄС і не має орієнтуватися на нереалістичні моделі автаркічної самодостатності. Водночас посилення уваги до внутрішніх інвесторів і підприємств є своєчасним і логічним саме зараз, коли Росія може легко відлякати іноземних інвесторів новими хвилями руйнувань. Підтримуючи українські компанії на цьому етапі, Україна зможе підготувати їх для конкурування та співпраці з іноземними інвесторами, коли останні нарешті зайдуть у країну в потрібному мастшабі.

Браян Мілаковскі

Браян Мілаковскі (Brian Milakovsky) – асоційований науковий співробітник LSE Ideas. Він працював у гуманітарних програмах та програмах розвитку, спрямованих на відновлення економіки на сході України з 2015 до 2022 року, а зараз зосереджується на відновленні промисловості в Україні.